

Dr hab. Mieczysław Róžański, prof. UWM
Katedra Teorii i Historii Prawa
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Łódź, 8 września 2020 r.

**Recenzja osiągnięć naukowych dra Konrada Walczuka
w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk
społecznych w dyscyplinie nauki prawne ze szczególnym uwzględnieniem
rozprawy habilitacyjnej - Wspólnotowa wolność religijna w Republice
Słowackiej. Aspekty instytucjonalno-prawne, Kraków 2019, ss. 371.
ISBN 978-83-66112-11-7**

Recenzja niniejsza zostaje przedłożona na podstawie powołania niżej podpisanego przez Centralną Komisję do Spraw Stopni i Tytułów, w dniu 4 marca 2020 r., do roli recenzenta w postępowaniu habilitacyjnym dra Konrada Walczuka, o czym zostałem poinformowany pismem Dziekana Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL z dnia 15 czerwca 2020 r. (WP-0020-521-6/19).

1. Ocena dorobku naukowego

Oceni zostanie poddana monografia wskazana przez Habilitanta jako rozprawa habilitacyjna (*Wspólnotowa wolność religijna w Republice Słowackiej. Aspekty instytucjonalno-prawne*, Kraków 2019, ss. 371 ISBN 978-83-66112-11-7), oraz współautorstwo 2 monografii (M. Bożek, M. Karpiuk, J. Kostrubiec, K. Walczuk, *Zasady ustroju politycznego państwa*, Poznań 2012, ss. 241 (ISBN 978-83-63223-48-9); K. Walczuk, M. Bożek, *Konstytucyjne i ustawowe uwarunkowania organizacji i funkcjonowania Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, Siedlce 2015, ss. 265 (ISBN 978-83-61071-83-9), 4 współredakcje monografii naukowych, 47 artykułów w

czasopismach naukowych i monografiach. Dodatkowo w przesłanych materiałach znajdują się także inne formy naukowej aktywności Habilitanta, które dokonane zostały po złożeniu dokumentów habilitacyjnych. One nie będą analizowane dla potrzeb niniejszego przewodu habilitacyjnego.

Wartości bibliometryczne dorobku naukowego Habilitanta w bazach Web of Science, Publish or Perish, Indeks Hirscha według bazy Web of Science. Indeks Hirscha w bazie Google Scholar wynoszą na dzień pisania recenzji wartość punktową 3, co stanowi wartość zauważalną dla oceny dorobku naukowego z dyscypliny nauki prawne.

2. Ocena rozprawy habilitacyjnej

Dr Konrad Walczuk jako główne osiągnięcie naukowe po osiągnięciu stopnia naukowego doktora nauk prawnych wskazał monografię *Wspólnotowa wolność religijna w Republice Słowackiej. Aspekty instytucjonalno-prawne*, Kraków 2019. ISBN 978-83-66112-11-7.

2.1. Temat, problem badawczy, metoda i cel pracy

Wolność sumienia i wyznania należy do podstawowych wolności praw człowieka, które mają charakter indywidualny oraz wspólnotowy. Zewnętrznym przejawem realizacji tej wolności jest funkcjonowanie wspólnot religijnych w państwie. Poprzez te wspólnoty, a przede wszystkim przez wspólnotowe sprawowanie kultu oraz głoszenie i przyjmowanie nauki teologicznej dokonuje się zewnętrzne ukazywanie przejawów religijności. Przedstawiana do recenzji publikacja opisuje otoczenie prawne oraz działalność wspólnot religijnych, które posiadają uregulowaną sytuację prawną na Słowacji. Tak szeroko zakreślone przez Habilitanta założenia w publikacji wymagały pewnych uogólnień i wyłączenie niektórych kwestii szczegółowych. Autor skupił się na najbardziej istotnych elementach relacji pomiędzy państwem a związkami wyznaniowym. Opisuje ich istnienie z punktu widzenia najważniejszych - takich jak zakładanie i uzyskiwanie osobowości prawnej,

równouprawnienie wspólnot religijnych, warunki ograniczenia aktywności związków religijnych w sferze publicznoprawnej, współpraca z władzami państwowymi i samorządowymi itd.

W polskiej literaturze prawniczej prawa wyznaniowego poza nielicznymi przyczynkami brak jest szerszego omówienia zagadnienie relacji państwo kościoł na Słowacji, stąd publikacja Habilitanta uzupełnia tę lukę przedstawiając polskiemu czytelnikowi najbardziej istotne zagadnienia dotyczące funkcjonowania wspólnot religijnych na Słowacji. Autor w publikacji podejmuje się wyjaśniania ustaleń terminologicznych pojęć prawnych polskich i słowackich, które są szczególnie cenne dla lepszego poznania omawianych zagadnień prawa wyznaniowego w tych państwach.

Autor postawił we wstępie tezę "Na Słowacji istnieje wolność w zakresie prowadzenia działalności przez różnorakie organizacje religijne, jednakże współpraca z państwem, w tym możliwość funkcjonowania w sferze publicznoprawnej oraz finansowego wsparcia z budżetu państwa – na zasadzie równouprawnienia – zastrzeżona jest dla tych związków religijnych, które już istnieją i już zostały zarejestrowane – a więc przy przyjęciu znacznego uproszczenia: dla wyznań tradycyjnych" (s. 16), którą stara się udowodnić w ustaleniach będących treścią merytoryczną poszczególnych rozdziałów.

Autor wskazuje, że główne metody badawcze którymi posłużył się w monografii to metoda historyczna (prawnohistoryczna i związana z nią metodą genezy norm prawnych), komparatystyczna, opisowa oraz dogmatycznoprawna (s. 17). Dokonuje wyjaśnień dotyczących zastosowania tych metod. Wskazane metody badawcze są wyczerpujące przy tego typu opracowaniach naukowych i pozwalają zgodnie z założonym celem dokonać analizy zastosowania przepisów prawnych oraz dokonać ich porównania w różnych systemach i porządkach prawnych.

2.2. Źródła i literatura

Wykaz źródeł i literatury w publikacji zamieszczony został na końcu rozprawy i obejmuje 50 stron (s. 292-342). Wykaz ten został podzielony na akty prawne i

dokumenty (s.292- 302), orzeczenia i decyzje (s. 303-305), literatura (s. 306-340), netografia (s. 340-342). Wszystkie pozycje bibliograficzne ujęte zostały w układzie alfabetycznym. W sumie w bibliografii wykazane zostało 538 opracowań. Tak znaczna liczba dzieł, wskazuje na dobrą znajomość opisywanej problematyki. Szkoda tylko, że w wykazie aktów prawnych nie zastosowano wewnętrznego podziału na akta prawa wewnętrznego związków wyznaniowych i akta prawa państwowego. Sposób cytowania, tworzenia przepisów i opisów bibliograficznych stosowanych przez Autora jest poprawny.

2.3 Układ pracy

Autor podzielił monografię na sześć rozdziałów, które poprzedzone zostały wykazem skrótów, wstępem, a zwieńczone zakończeniem wraz z uwagami *de lege ferenda*, bibliografią, wykazem tabel i wykresów oraz z dodatkiem, w którym zawarte są dane dotyczące struktury wyznaniowej we współczesnej Słowacji. Każdy z rozdziałów został podsumowany w oddzielnym punkcie zamieszczonym bezpośrednio po rozważaniach dotyczących zagadnienia omawianego w danej części opracowania.

We wstępie (s. 13-24) zawarte są wszystkie istotne i niezbędne elementy jakie powinny być w tego typu monografiach. Zawarte w nim rozważania uzasadniają jego konieczność i znaczenie, wskazują jakie są założenia publikacji i jego układ. Postawione zostały tezy badawcze na które będą poszukiwane przez Autora odpowiedzi. Uzasadnione zostały metody badawcze, stań badań czeskiej i słowackiej doktryny prawa wyznaniowego oraz scharakteryzowano układ publikacji.

Rozdział pierwszy (s. 25- 80) "Historyczno-prawne uwarunkowania słowackich regulacji wyznaniowych" w zamierzeniu Autora ma stanowić podstawę do dalszych rozważań i zawiera genezę słowackich regulacji wyznaniowych. Wskazuje w nim na pewne tradycje kulturowe, społeczne i historyczne, które ukształtowały relacje państwo - związki wyznaniowe we współczesnej Słowacji.

Rozdział drugi (s. 81- 116) "Wolność myśli, sumienia, wyznania religijnego i wiary w Konstytucji Republiki Słowackiej, jako podstawa wspólnotowej wolności religijnej". Opisana została konstytucyjna zasada wolności myśli, sumienia, wyznania

religijnego, która jest podstawą wolności religijnej o charakterze wspólnotowym. Autor przedstawił w nim zarys pracy nad współczesną konstytucją Słowacji oraz wyjaśnił podstawowe znaczenia podmiotu, przedmiotu i granic wolności religijnej.

Rozdział trzeci (s. 117-159) "Umowne i ustawowe gwarancje dotyczące swobody działalności kościołów i wspólnot religijnych na Słowacji – forma oraz zakres i charakter regulacji". Rozdział ten zgodnie z określonym tytułem prezentuje zagadnienia dotyczące gwarancji swobody działalności kościołów i wspólnot religijnych. Zawarte z nim zostały tam kwestie dotyczące hierarchii źródeł prawa oraz poszczególnych rozwiązań przyjętych przez prawodawcę na Słowacji. O charakterze międzynarodowym, – Umowa podstawowa Słowacji ze Stolicą Apostolską oraz relacje z innymi wspólnotami wyznaniowymi o uregulowanej sytuacji prawnej.

Rozdział czwarty (s. 160-202) "System instytucjonalnych gwarancji wolności religijnej". Poświęcony został systemowi i instytucjonalnych gwarancji wolności religijnej. Opiera się na wskazanych we wcześniejszym rozdziale konstytucyjnych założeniach ochrony wolności praw człowieka. Omówione w nim zostały działalność Sądu Konstytucyjnego, Publicznego obrońcy Praw i Najwyższego Urzędu Kontroli oraz działalność państwowych podmiotów odpowiedzialnych za relacje wyznaniowe.

Dwa ostatnie rozdziały publikacji mają charakter praktyczny i ukazują w rzeczywistości funkcjonowanie wspólnotowej wolności religijnej. Rozdział piąty (s. 203 - 241) "Gwarancje w zakresie działalności formacyjnej kościołów i wspólnot religijnych". Zawiera omówienie konkretnych gwarancji umownych i ustawowych w zakresie działalności oświatowo-wychowawczej związków wyznaniowych, a także duszpasterstwa w Siłach Zbrojnych i osób pozbawionych wolności.

Ostatni rozdział (s. 241- 287) "Ekonomiczne gwarancje wspólnotowej wolności religijnej". Zawiera omówienie ekonomicznych gwarancji wspólnotowej wolności religijnej. Autor omówił w nim zagadnienia dotyczące finansowania kościołów i wspólnot religijnych z budżetu państwa za pośrednictwem organów centralnych oraz systemu finansowania działalności wyznaniowej przez samorząd terytorialny, a także pośrednie formy finansowania (podatki) czy restytucję majątków związków wyznaniowych które zostały przyjęte przez komunistyczne państwo.

2.4 Ocena formalna i końcowa pracy

Konstrukcja monografii nie budzi zastrzeżeń formalnych. Tytuły poszczególnych rozdziałów i podrozdziałów są właściwie sformułowane, a zamieszczone w nich merytoryczne treści odpowiadają tytułowi. Przypisy zostały wykonane poprawnie i dokumentują prowadzony w tekście głównym dyskurs naukowy. Język dysertacji jest staranny i poprawny. Jak wskazano wyżej podstawową wartością pracy jest jej nowatorskość, która wypełnia lukę w polskiej bibliografii prawniczej prawa wyznaniowego.

Podsumowując tę część recenzji należy stwierdzić, iż rozprawa dra Konrada Walczuka jest dziełem naukowym, oryginalnym i twórczym. Jest napisana dobrym językiem i starannie opracowana. Tym samym niewątpliwie stanowi ona „osiągnięcie naukowe lub artystyczne, uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiące znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej”, w rozumieniu art. 16 ust. 2 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017, poz. 1789).

3. Ocena pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Oprócz rozprawy habilitacyjnej dr Konrad Walczuk przedstawił do oceny dwie monografie, których jest współautorem: M. Bożek, M. Karpiuk, J. Kostrubiec, K. Walczuk, *Zasady ustroju politycznego państwa*, Poznań 2012, ss. 241 (ISBN 978-83-63223-48-9) oraz K. Walczuk, M. Bożek, *Konstytucyjne i ustawowe uwarunkowania organizacji i funkcjonowania Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, Siedlce 2015, ss. 265 (ISBN 978-83-61071-83-9). Ponadto 47 publikacji (artykułów, glos i wykazów aktów prawnych) w czasopismach naukowych, rozdziały w polskich i zagranicznych monografiach oraz części w komentarzach oraz współredakcję naukową 4 monografii wieloautorskich: M. Bożek, P. Śwital, K. Walczuk (red.), *Instytucje demokracji bezpośredniej na tle rozwiązań konstytucyjnych i ustawowych – stan obecny oraz*

postulaty de lege ferenda, Radom 2012, ss. 168 (ISBN 978-83-935366-1-0); M. Karpiuk, K. Walczuk (red.), *Prawo bezpieczeństwa publicznego*, Warszawa 2013, ss. 305 (ISBN 978-83-7520-144-4); J. Nikołajew, K. Walczuk (red.), *Wolność sumienia i religii osób pozbawionych wolności. Aspekty prawne i praktyczne*, Warszawa 2016, ss. 488 (ISBN 978-83-65414-04-5); J. Nikołajew, P. Sobczyk, K. Walczuk (red.), *Wolność sumienia i religii a bezpieczeństwo i porządek publiczny*, Warszawa 2017, ss. 220 (ISBN 978-83-65414-72-4).

Habilitant swoim autoreferacie wskazał, że pozostały dorobek naukowy zawarty jest w zagadnieniach związanych z prawem publicznym, a w sposób szczególny wymienił trzy płaszczyzny badań naukowych oraz tzw. varia, w których znalazły się artykuły niemieszczące się określonych przez dra K. Walczuka nurtach badawczych.

Pierwszy wskazany przez Habilitanta obszar badawczy określony został "zasady konstytucyjne, konstytucyjne wolności i prawa człowieka i obywatela oraz system władzy w państwie" (s. 12). W badaniach tych skupił się na zagadnieniach dotyczących suwerenności tak w znaczeniu wewnętrznym jak i zewnętrznym. Następnie dokonał badania nad zasadą demokratycznego państwa prawnego oraz zasadą bilateralności która jest szczególnie ważna w sposobie układowych regulacji pomiędzy różnymi podmiotami. W tym nurcie zagadnień należy zauważyć artykuł dotyczący pytania czy Słowacja musi być państwem świeckim jeśli jest demokratycznym państwem prawnym. (Slovakia as a Secular Democratic State Ruled by Law – the Only Possibility? Theoretical Considerations, w: L. Orosz, M. Breichová Lapčáková, T. Majerčák (ed.), 20 rokov Ústavy Slovenskej republiky – I. ústavné dni. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Košice 3-4. októbora 2012, II. Zväzok, Košice 2012, s. 83-93).

W tym nurcie badawczym Habilitant podjął się także opracowania zagadnień dotyczących praw człowieka, analizując jego źródła podstawowe, atrybuty i dopuszczalność ich ograniczeń. Zagadnienia te rozważał w kontekście głównego obszaru zainteresowania jakim jest prawo wyznaniowe. Czynił to nie tylko w relacjach do prawa polskiego, ale także do prawa czeskiego i słowackiego. Trochę na uboczu

zagadnień podstawowych z prawa wyznaniowego znajdują się artykuły dotyczące samorządu terytorialnego w Polsce i na Słowacji.

Druga płaszczyzna badań naukowych określona została w autoreferacie jako "pozycja prawna oraz warunki funkcjonowania kościołów i innych związków wyznaniowych w państwie" (s. 16). W ramach tych zagadnień analizował funkcjonowanie administracji publicznej zajmującej się zagadnieniami wyznaniowymi, a także szczegółowymi zagadnieniami związanymi z różnymi aspektami działalności np. finansowanie związków wyznaniowych oraz budowanie zestawień nowego prawodawstwa wyznaniowego.

Trzeci nurt badawczy Habilitanta to "prawne aspekty bezpieczeństwa". W tej płaszczyźnie podejmował zagadnienia teoretyczne związane z niejednorodnym nazewnictwem stosowanym w różnych aktach prawnych Rzeczypospolitej, działalnością Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i aspektami prawnymi funkcjonowania Policji.

Podjęwana przez Habilitanta problematyka badawcza zmaterializowała się w postaci wygłaszanych referatów i opublikowanych artykułów, których spis załączony została do dokumentacji habilitacyjnej.

Zakres działalności naukowej Habilitanta jest w zasadniczych proporcjach zróżnicowany, a jednocześnie wykazuje spójne cechy wspólne. Świadczy to o właściwym i stałym rozwoju naukowym oraz permanentnym pogłębianiu tematyki badań. Nie widać tutaj zbytniego rozdrobnienia kierunków badawczych, dużej ilości efemerycznych publikacji, chaotycznego zajmowania się przypadkowymi tematami w zależności np. od możliwości ich okazjonalnych publikacji.

4. Ocena dorobku naukowo-dydaktycznego i organizacyjnego

Oceniając dokonania naukowe Habilitanta należy zwrócić uwagę także na inne obszary jego aktywności, których jest dużo. Pan dr Konrad Walczuk kierował 4 projektami uczelnianymi, był członkiem zespołów badawczych w 4 projektach uczelnianych, w 2 projektach ministerialnych oraz jednym zespole w granicie NCBiR.

Brał udział w 9 międzynarodowych konferencjach zagranicznych oraz 39 międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych w Polsce. Podczas swych wystąpień na konferencjach poruszał zagadnienia z zakresu prawa wyznaniowego, prawa konstytucyjnego oraz bezpieczeństwa, zgodnie ze wskazanymi nurtami badawczymi. Ponadto brał aktywny udział w organizacji 12 konferencji w Polsce oraz był członkiem Rady Naukowej w 4 konferencjach.

Ponadto do innej formy aktywności habilitanta należy zatem liczyć jego członkostwo w Komitecie redakcyjnym Przeglądu Prawa Wyznaniowego, w którym odpowiada za rozdziały dotyczące prac legislacyjnych.

Odbył 4 staże na uniwersytetach europejskich: dwukrotnie na Uniwersytecie Komenského v Bratislave (Słowacja) oraz Uniwersytecie Jana Evangelisty Purkyne v Usti nad Labem (Czechy) i Università degli Studi del Sannio di Benevento (Włochy);

Wykonał kilkadziesiąt ekspertyz i raportów dla wielu instytucji państwowych m.in. Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji; Kancelarii Prezydenta RP; Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości.

Jestem promotorem pomocniczym rozprawy doktorskiej przygotowywanej na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego. Był promotorem ok. 25 prac magisterskich i ok. 75 prac licencjackich.

Był recenzentem w następujących czasopismach: „Zeszyty Doktoranckie Wydziału Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Obrony Narodowej”; „Język-Prawo-Społeczeństwo”; „ABC Administracji”; „Przegląd Policyjny”.

W latach pracy prowadził działalność dydaktyczną na kilku wyższych uczelniach: na Politechnice Radomskiej (obecnie Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. Kazimierza Pułaskiego) prowadził zajęcia na kierunku Administracja; na Uniwersytecie Przyrodniczo-Humanistycznym w Siedlcach prowadził zajęcia na kierunkach Administracja, Zarządzanie, Logistyka oraz na studiach podyplomowych; na Akademii Sztuki Wojennej (wcześniej Akademii Obrony Narodowej) prowadzi zajęcia na kierunkach Administracja, Bezpieczeństwo Narodowe, Bezpieczeństwo; na Uniwersytecie Warszawskim prowadził zajęcia na Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych oraz na Katolickim Uniwersytecie

Lubelskim Jana Pawła II. Nauczał tam przedmiotów związanych z problematyką prawa konstytucyjnego, wyznaniowego i bezpieczeństwa.

Habilitant prowadził działalność popularyzatorską w ramach Uniwersytetu Dziecięcego przy Uniwersytecie Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Festiwalu Nauki w Siedlcach oraz przez udzielanie szeregu wypowiedzi dla TVP w charakterze eksperta. Wypowiedzi te dotyczyły zagadnień prawnych oraz były związane z działalnością administracji publicznej.

Jest członkiem trzech towarzystw naukowych (Polskie Towarzystwo Prawa Wyznaniowego; Polskie Towarzystwo Nauk o Bezpieczeństwie, Stowarzyszenie Prawo na Drodze). Praca naukowo-badawcza Habilitanta została zauważona. Otrzymał on 1 nagrodę indywidualną Rektora Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach za największy dorobek naukowy na Wydziale Nauk Ekonomicznych i Prawnych oraz 3 nagrody za zasługi dla Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach oraz za szczególne osiągnięcia.

Przedstawiana powyżej działalność naukowo-dydaktyczna, oraz organizacyjna, daje uzasadnione podstawy do tego, aby uznać dra Konrada Walczuka za samodzielnego, dojrzałego i aktywnego naukowo pracownika naukowo-dydaktycznego.

5. Konkluzja

Monografia *Wspólnotowa wolność religijna w Republice Słowackiej. Aspekty instytucjonalno-prawne*, oraz pozostały dorobek naukowo-badawczy i dydaktyczny pozwala jednoznacznie stwierdzić, dr Konrad Walczuk posiada kwalifikacje do samodzielnej pracy naukowo-badawczej oraz spełnienia wymogi określonych w art. 16 Ustawy o stopniach i tytule naukowym do uzyskania stopnia doktora habilitowanego.

Reasumując całość działalności naukowo-dydaktycznej i organizacyjnej dra Konrada Walczuka przedłożoną mi do oceny uważam, że spełnia on warunki zawarte w postępowaniu habilitacyjnym zamieszczonym w art. 219 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1668) w związku z art.

179 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1669).

W konsekwencji wnoszę do Komisji Habilitacyjnej o dalsze kontynuowanie rozpoczętego postępowania habilitacyjnego dra Konrada Walczuka

dr hab. Mieczysław Różański, prof. UWM